

PRESENTACIÓ

Aquest número de la nostra revista està dedicat a la memòria del Professor José Ramón Juliá Viñamata, un amic i un col·lega que ens va deixar sobtadament a final d'octubre del 2000. Pel fet que havia participat intensament en les tasques d'edició de l'*Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia* durant gairebé deu anys, el consell de redacció i el Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica de la Universitat de Barcelona van decidir dedicar el volum 23 al seu record.

José Ramón Juliá va començar el seus estudis d'Història l'octubre de 1979, amb trenta-sis-anys d'edat i havent cursat ja una llicenciatura de Dret. Josep Ramon cridava l'atenció per una sèrie de circumstàncies especials: una àmplia cultura, una palesa maduresa intel·lectual, una gran disponibilitat de temps, un entusiasme gens ingenu i una sorprenent receptivitat envers tota mena de propostes científiques. Era un estudiant vocacional, que es trobava bé a la facultat, tant a les classes i seminaris com a la biblioteca.

Aprofitant l'ampla opcionalitat que permetia el pla d'estudis vigent, va concentrar els seus esforços cap a l'edat mitjana. Per tal de preparar-se per a la recerca, José Ramón Juliá va freqüentar també les ciències instrumentals: la paleografia, el llatí medieval, l'arqueologia i la informàtica.

Va concloure la llicenciatura el juny de 1985, amb un expedient inusual, integrat gairebé exclusivament per les màximes qualificacions. Tot just acabats els estudis de segon cicle, va iniciar la seva tesi de llicenciatura, centrada en l'anàlisi de la societat barcelonina de començament del segle XIV a partir del manual de testaments del notari Bernat de Vilarrúbia, el més antic dels que es conserven a Barcelona. Home perfeccionista, José Ramón Juliá va consignar a aquesta tasca quinze mesos de dedicació exclusiva.

L'any següent, el 1986, va obtenir una beca predoctoral al Consell Superior d'Investigacions Científiques i es va instal·lar a un dels nous espais de becaris

de la Institució Milà i Fontanals. Per aquells anys, quan els recercadors de ciències socials s'introduïen en el maneig dels ordinadors, José Ramón Juliá -un entusiasta precoç de les noves tècniques- va desenvolupar un tasca important a la secció d'Estudis Medievals de Consell, com a "consultor informàtic".

Durant aquella època, va participar, sota la direcció del professor Antoni Riera, en l'inici d'una nova línia de recerca sobre la resposta de la societat catalana medieval davant els sismes. Durant tres anys, va treballar diàriament a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, buidant registres de la Cancelleria, a la recerca de informació tant per a la seva tesi doctoral com per a l'esmentat projecte. El contacte directe i prolongat amb la documentació li va permetre acumular un volum important d'informació inèdita sobre els comportaments col·lectius i les institucions de la Catalunya de la darrerria de l'edat mitjana, que esperava explotar gradualment en articles i monografies.

Malgrat les pesades jornades arxivístiques que s'imposava, encara trobava temps per dedicar-se simultàniament a l'arqueologia medieval, assumint la direcció d'algunes excavacions que li va encarregar el professor Manuel Riu.

Acabada la beca, José Ramón Juliá va retornar, el 1989, a la nostra facultat com a professor ajudant. Si fins llavors la recerca documental havia constituït per ell la tasca més engrescadora, ara iniciava una intensa dedicació a la docència. En aquests darrers onze anys, el professor Juliá ha impartit amb entusiasme i rigor una àmplia gamma de matèries del nostre Departament, des de *Història Medieval Universal* a *Alta Edat Mitjana de la Península Ibèrica*, tot passant per *Espais i societats urbanes a l'edat mitjana*, matèria per la qual sentia una especial predilecció. Mai va defugir el contacte directe amb els alumnes, a qui dedicava llargues hores de despatx i classes pràctiques fora de l'horari lectiu. Són molts els que recorden encara els seus itineraris per la Barcelona Medieval. També es varen beneficiar del seu entusiasme docent diverses promocions d'alumnes estrangers d'Estudios Hispánicos i dels programes BCA i Knox College.

La seva preocupació per la docència el va impulsar a produir materials didàctics i a participar en obres de síntesi i d'alta divulgació. En aquest camp, la col·laboració amb el Professor Salvador Claramunt va ser prolongada i intensa. Els darrer tres anys de la seva vida, l'*Atlas de Historia Universal* de la editorial Planeta va ocupar el centre de la seva atenció, una obra renovadora i ambiciosa que li va exigir molts d'esforços i que, per pocs dies, va poder veure culminada. Tots recordem perfectament l'entusiasme amb què ens descrivia

l'obra, a la UVI de l'Hospital de Barcelona, lluitant per sobreposar-se a un escenari hostil i amb unes ganes de viure admirables.

Aquestes tasques no l'absorbien completament, ja que -com hem dit- portava també amb mà decidida la revista del nostre Departament, l'*Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, de la què n'era secretari des del 1992. La uniformització dels llenguatges informàtics, la distribució de proves, la reclamació dels resums en anglès, les relacions sempre complexes amb els impressors, els intercanvis de publicacions o la comptabilitat són tasques poc agraiades però imprescindibles per a una publicació periòdica. José Ramón Juliá va assumir sempre aquestes feines -monòtones i poc creatives- amb dedicació i eficàcia. Gràcies a la seva qualificada col·laboració, els directors de la revista vam poder concentrar-nos en la recerca de mitjans de finançament i en la selecció dels originals.

Va ocupar també el càrrec de secretari de les "Setmanes Internacionals d'Estudis Medievals" que cada any, a la darrerria de juny, organitza el nostre Departament amb l'Institut d'Història Medieval de la Universitat Autònoma de Barcelona. Durant molts d'anys, en va redactar les conclusions i es va encarregar, a més, de recullir i editar, a la nostra revista, els textos de les conferències. En aquest camp d'activitat, la seva darrera contribució va consistir en el *XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó* que es va celebrar a començament de setembre del 2000, a Barcelona i Lleida. No sols en va formar part del comitè organitzador, sinó que hi va assumir també una important tasca de coordinació tècnica, com recordaran tots els participants.

Moltes són, doncs, les tasques desenvolupades per José Ramón Juliá i totes les va realitzar amb dedicació, eficàcia i discreció. Darrera el seu posat tranquil, dels seus modals educats, del seu somriure un xic escèptic s'amagava una energia i una voluntat ferrenyes, que només els que hem conviscut amb ell llargament coneixem. Tot aquest conjunt tan heterogeni d'activitats només les va poder realitzar gràcies al suport i comprensió de la seva esposa, Leonor Vázquez, la seva confident privilegiada i generosa.

Per concloure aquesta breu semblança voldriem recordar la màxima dels clàssics, molt oportuna per a un professor d'Història, *Memoria est thesaurus omnium rerum et custos*, "la memòria és el tresor i el custodi de totes les coses". En el record tant del seus col·legues del Departament i de la Facultat com en el de diverses promocions d'estudiants, el Professor Juliá hi ocuparà,

per molt de temps, un lloc destacat, com ho va palesar la massiva assistència al seu enterrament.

Només ens resta donar les gràcies als que han fet possible aquest homenatge, a les autoritats acadèmiques que han aportat els recursos econòmics per finançar el present volum, així com també a tots els professors i recercadors que hi han contribuït amb els seus estudis.

Barcelona, Nadal 2002

Salvador Claramunt i Antoni Riera Melis

Directors d'*Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*

Els professors Salvador Claramunt i José Ramón Juliá
en el castell de Malbork (Polònia). Abril de 1999.